

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

52-1

Brno 2011

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 52

Volume 52

Číslo 1

Issue 1

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial Board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Rutt kay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Jiří Juchelka, Soňa Klanicová, Olga Lečbychová, Marián Mazuch,
Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Technical Editors, typography

Pavel Jansa

Software
Software

Spencer Kimball, Peter Mattis, GIMP Development Team 2008: GNU
Image Manipulation Program, 2.6.1
GRASS Development Team 2008: Geographic Resources Analysis
Support System, 6.3.0
Kolektiv autorů 2008: Inkscape, 0.46
Kolektiv autorů 2005: L^AT_EX 2_ε

Fotografie na obálce
Adresa redakce
Adress

Skleněné korále z pohřebiště v Příboře. Viz obr. 18 na s. 90

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Královopolská 147
612 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@iabrno.cz
Internet: <http://www.iabrno.cz>

Tisk
Print

Azu design s.r.o.
Bayerova 805/40
602 00 Brno

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně

Vydáno v Brně roku 2011

Náklad 450 kusů

Časopis je na seznamu neimpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR.

Copyright ©2011 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. and the authors.

stone artefacts are still waiting detailed analysis. Most are tiny chert flakes. A total amount of 27 artefacts has been found *in situ*. Most of them are made of Cretaceous spongolite (59 %); however Moravian Jurassic chert (19 %), radiolarite (11 %) and chert of Krumlovský les type (4 %) are present as well. The raw material composition significantly differs from the surface site.

From the technological point of view, the presence of bifacial thinning flakes is interesting and indicates on site retouching of bifacial tools (Odel 2004:121) – see Fig. 1. A distal fragment of a convergently retouched point with an impact was the sole retouched tool found *in situ* during this excavation season.

Analysis of charcoal from the hearths revealed that Larch (*Larix* sp.) was the prevalent tree species (46.9 %). In the case of very small charcoal pieces it was not possible to distinguish between larch (*Larix* sp.) and spruce (*Picea* sp.), which affects about 25.5 % of the sample. We also identified Pine (*Pinus sylvestris* – 22,8 %, *Pinus* cf. *cembra* – 2,8 %) and Juniper (*Juniperus* sp., 2.1 %). These species are indicative of the cold and dry climate of the last glacial period. In this period we presume the existence of cold forest steppe or forest tundra in this area. Larch could have grown in the protection of lightly wooded areas. Pines and spruces could also have been in these woods. The forest floor could have included juniper bushes. Junipers could have also grown in small clusters directly on the steppe. A similar distribution of tree species existed at other MIS3 period sites in Moravia.

At the conclusion of the season we excavated six more test pits in the direction of the major surface artefact concentration (Zel5–10) – see Tab. 6. These test pits confirmed a similar stratigraphy across a rather large area. In these test pits we also found two soil horizons containing charcoal between the loess and Miocene gravels. One pit yielded a chipped piece of local quartzite (Zel9), and another a chert blade (Zel10).

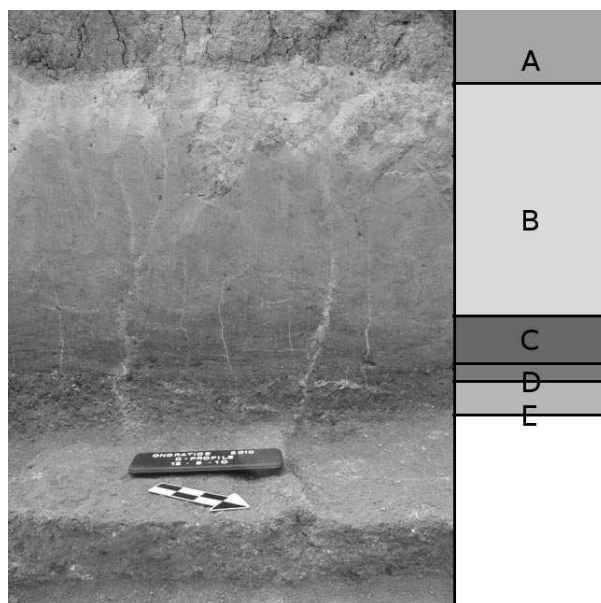
After analyzing our finds from the 2010 excavation season, we plan to open another test pit closer to the major surface concentration, with the aim of excavating layers with more abundant artefacts. We will continue with the charcoal analyses and would like to date more charcoal samples.

ŽELEŠICE (OKR. BRNO-VENKOV)

„Hoynerhügel“, „Dorflüssen“, „Hajanský“, Želešice III. Počátek mladého paleolitu. Zjišťovací výzkum.

Pro výzkum byla vybrána poloha ležící mezi pozitivními sondami Zel_T01/09 a Zel_T03/09 (cf. Škrdla et al. 2010). Souřadnice středu výzkumu je N49°06.580' E16°33.919' (WGS-84). Celkem byla prokopána plocha o rozměru přibližně 2,5×3,5 m. Výzkumem byl získán soubor 138 artefaktů zaměřených ve třech souřadnicích a dalších 59 (většinou mikroúštěpků) bylo získáno při výplavu.

Metodika i průběh výzkumu byly ovlivněny aktuálním stavem pole, které v době výzkumu ještě nebylo sklizené (vlivem nepřízně počasí). Abychom zamezili zničení větší plochy obilí, byla plocha rozdělena na tři navazující

Obr. 17. Želeč. Jihozápadní profil sondy.

Fig. 17. Želeč. South-west profile of the trench.

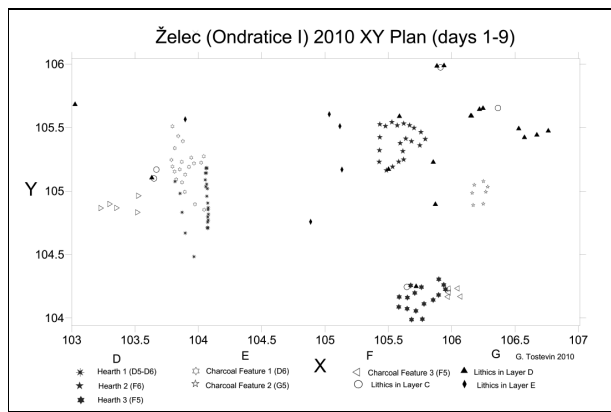
Obr. 18. Želeč. Fotografie ohniště 2.

Fig. 18. Želeč. Photo of the hearth 2.

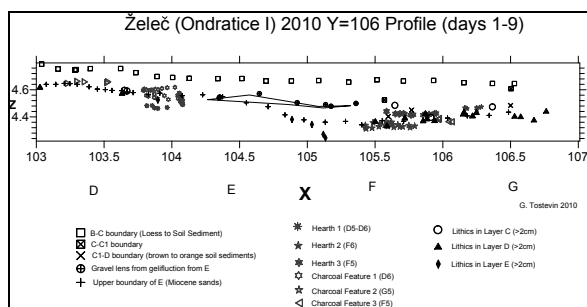

Obr. 19. Želeč. Profil ohništěm 1.

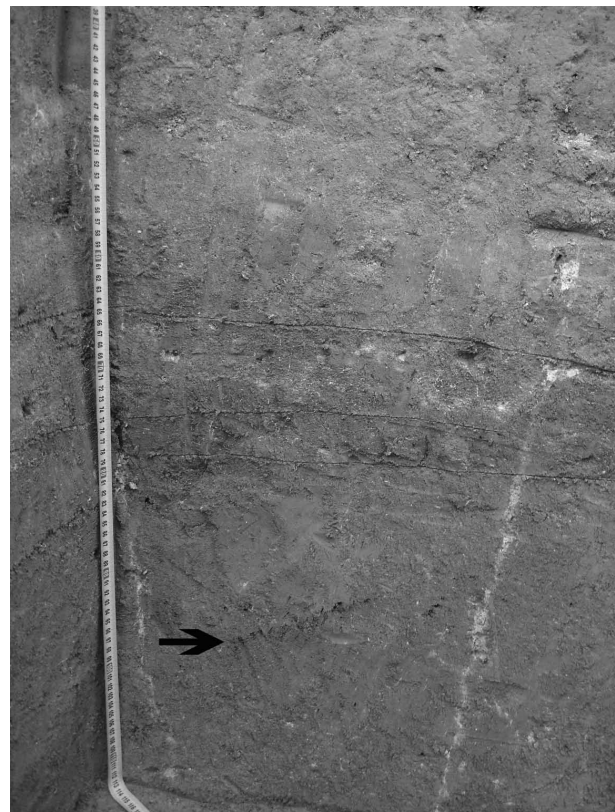
Fig. 19. Želeč. Section of the hearth 1.

Obr. 20. Želeč. Plán výzkumu s horizontální distribucí nálezů.
Fig. 20. Želeč. Plan of the excavated area with horizontal distribution of finds.

Obr. 21. Želeč. Vertikální distribuce nálezů.
Fig. 21. Želeč. Vertical distribution of finds.

Obr. 22. Želeč. Stratigrafie lokality. Šipka označuje polohu datované čočky uhlíků.
Fig. 22. Želeč. Stratigraphy of the site. The arrow indicates the position of the dated charcoal lens.

části, které byly zkoumány odděleně. Začali jsme odkryvem v blízkosti sondy Zel_T01/09 a dále jsme pokračovali směrem proti svahu. V první třetině ($Y=500-650$) byla stratigrafická situace jednoduchá, sestávala s ornice, pod kterou probíhal horizont sprašového sedimentu, v jehož svrchní polovině byly nálezy artefaktů. V hloubce 85 cm byly zachyceny miocénní písky. Ve střední části ($Y=400-500$) jsme zjistili, že artefakty mají větší vertikální rozptyl a ve spodní části jsme zachytili útržky půdních sedimentů, které obsahovaly nálezy. Nejzajímavější a také z hlediska stratigrafie nejsložitější situace byla v nejvyšší části sondy ($Y=300-400$), kde byly první artefakty zachyceny opět ve svrchním sprašovém sedimentu. Pod tímto sedimentem probíhal horizont přemístěné hnědé půdy s ččkami uhlíků, který také obsahoval artefakty. Tento půdní sediment ve větší části sondy již nasedal na jílovité sedimenty bez nálezů a miocénní písky, ale v malé části sondy (1 m^2) pod ním ležel ještě horizont oranžově hnědého písčitého půdního sedimentu, který opět obsahoval čočky uhlíků a četné artefakty (obr. 22). Z čočky uhlíků (v obr. 22 označené šipkou), která obsahovala i hojně přepálené artefakty, byl odebrán vzorek na radiometrické datování, který poskytl datum $37\,700\pm 800$ (Poz-37821).

Výzkumem byla odkryta složitá stratigrafická situace, která se navíc v rámci zkoumané plochy skokově měnila. Na základě zaměření artefaktů a profilů jsme sice schopni rozlišit artefakty z různých horizontů, ale takto oddělené kolekce jsou příliš malé a nelze je vzájemně porovnat. Po surovinové stránce se materiál jeví jako homogenní –

nebyly zaznamenány koncentrace určitého typu suroviny v určitém horizontu. Za pozornost ale stojí skutečnost, že skládat dohromady šly pouze artefakty z nejspodnějšího horizontu. Byla složena jedna produkční sekvence a 6 zlomených artefaktů (z nich jeden byl zlomen mrazem).

V budoucnu bude třeba důsledně odlišovat artefakty z různých stratigrafických úrovní již během výzkumu a odkrýt větší plochu, aby bylo možné shromáždit statisticky hodnotitelné kolekce artefaktů ze všech nálezových horizontů. Odkryvem větší plochy bude možné sledovat i vzájemný vztah těchto horizontů a testovat následující hypotézy: A) na lokalitě byly zachyceny tři sídelní fáze nebo B) jde o homogenní kolekci vzniklou během jedné sídelní epizody a artefakty se do svrchních horizontů dostaly resedimentací z poloh výše ve svahu, případně C) byly zachyceny dvě sídelní fáze a třetí nálezový horizont představuje resedimentovaný materiál.

V následujících řádcích předkládáme stručnou surovinovou, technologickou a typologickou charakteristiku získané kolekce.

Suroviny byly určeny pouze makroskopicky, nelze proto vyloučit několik chyb v rozlišení moravských jurských rohovců typů Krumlovský les a Stránská skála, toto pásmo nejistoty ale nepřesáhne 5 %. V surovinovém spektru kolekce převažuje rohovec typu Krumlovský les (47 ks), který doplňuje rohovec typu Stránská skála (45 ks) a rohovec typu Olomučany (19 ks). Ojedinele se vyskytl radiolarit (5 ks), křídový spongiový rohovec (2 ks), eratický silicit (3 ks) a křemen (5 ks). Několik kusů bylo pře-

páleno (7 ks, dva další představují spálené rohovce typu Krumlovský les) a suroviny dvou artefaktů nebyly blíže určeny. Kolekci doplňuje valoun křemene beze stop opracování.

Technologická struktura souboru je charakterizována převahou debitáže. V kolekci převažují úštěpy (84 ks). Dále byla zaznamenána dvě jádra, pět zlomků, 11 mikroúštěpků, dvě čepele, 17 zlomků čepelí, dva zlomky čepelí s místní retuší, mikročepel a zlomek další mikročepele, dva valouny a 11 nástrojů.

Za pozornost stojí zřetelná příprava (fasetování) úderové plochy v pěti případech. U tří úštěpů s dostřednými negativy po předchozích úderech na dorsální straně (obr. 23: 9, 11, 12) může jít o úštěpy z podstavy jádra (tablet flake). U dvou zlomků čepelí (obr. 23:8, 10) jde ale nepochybně o charakteristickou úpravu související s levalloiským způsobem redukce. Na jednom jádru je patrná protisměrná redukce, na základě morfologie se však spíše jedná o reparaci jádra z protilehlé podstavy než o charakteristickou bohunickou protisměrnou redukci (obr. 23: 15).

Skupina nástrojů sestává ze škrabadla vyrobeného z rohovce typu Krumlovský les (obr. 23: 4) a atypického škrabadla vyrobeného z rohovce typu Stránská skála (obr. 23: 17), rydla z radiolaritu (obr. 23: 5), distálního zlomku Jerzmanovického hrotu (obr. 23: 2), distálního zlomku moustierského hrotu (obr. 23: 1), proximálního zlomku unifaciálně plošně retušovaného hrotu (obr. 23: 3), odštěpovače z přepáleného rohovce typu Krumlovský les (obr. 23: 16), zlomku bilaterálně retušované čepele (obr. 23: 14) z rohovce typu Olomučany, zlomku retušovaného nástroje z radiolaritu (obr. 23: 7) a dvou příčně retušovaných čepelí z rohovce typu Olomučany (obr. 23: 6, 13).

Ve výplavu bylo mimo drobné mikroúštěpy přítomno sedm úštěpů, úštěp s místní retuší, čepel s místní retuší a mikročepel. Minimálně dva z mikroúštěpů představují ostříčí úštěpky z plošně retušovaných artefaktů (BTF).

Výzkumem byla doložena přítomnost intaktních interstadiálních sedimentů, které obsahují pozůstatky osídlení z počáteční fáze mladého paleolitu. Je zřejmé, že industrie byla nalezena v různých stratigrafických úrovních. Byla získána menší kolekce štípané kamenné industrie, kterou lze klasifikovat nejspíše jako szeletskou (na základě přítomnosti plošně retuše). Objevují se však i atributy charakteristické pro další kulturní okruhy počátku mladého paleolitu – fasetování úderových patek známe spíše z kontextu bohuničanu a v povrchové kolekci se vyskytly auriňacké strmě retušované artefakty. Získané radiokarbo- nové datum velmi dobře odpovídá datům z lokalit řazených k szeletianu – Vedrovice V a Moravský Krumlov IV (cf. Mook 1993; Davies, Nerudová 2009).

Výzkumem prokázána přítomnost intaktních poloh a možnost získat z lokality větší stratifikovanou a absolutně datovanou kolekci artefaktů (a to z různých stratigrafických úrovní) je slibným krokem k dalšímu poznání časně mladopaleolitického osídlení Brněnské kotliny a jejího zázemí.

Vzhledem k poloze nálezového horizontu bezprostředně pod orníci a s ohledem na doloženou intenzivní erozi v prostoru výzkumu plánujeme na lokalitě provést rozsáhlejší odzkryv.

Výzkum byl realizován za podpory grantového projektu GA AV ČR A800010801.

Petr Škrdla, Petr Matějec,
Tereza Rychtaříková, Ladislav Nejman

Literatura

- Davies, W., Nerudová, Z. 2009: Moravský Krumlov IV – Its chronological place in a wider arena. In P. Neruda, Z. Nerudová, eds., *Moravský Krumlov IV. Vícevrstvá lokalita ze středního a počátku mladého paleolitu na Moravě*, Anthropos 29, 84–90. Brno, MZM.
- Mook, W.G. 1993: Vedrovice V, eine Siedlung des Szeletien in Südmähren. *Quartär* 43/44, 78.
- Škrdla, P., Matějec, P., Rychtaříková, T. 2010: Želešice (okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 51, 301–304.

Resumé

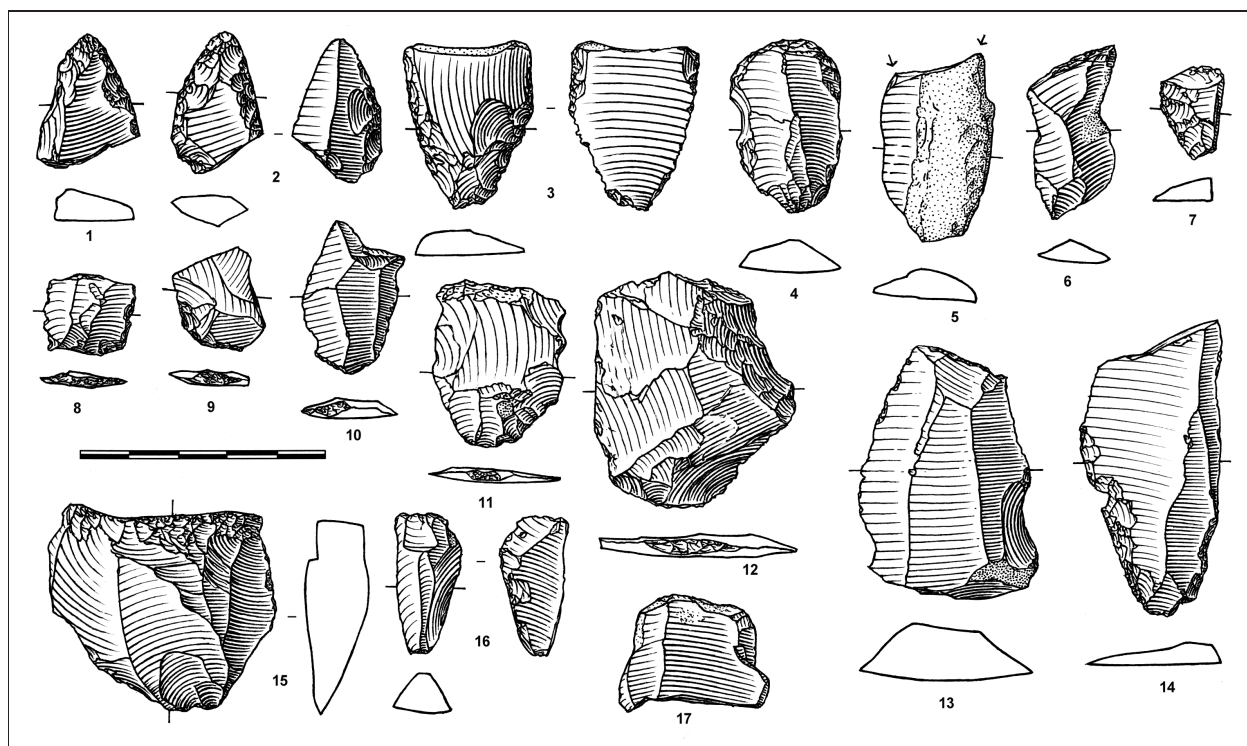
In 2010 we opened a small area (2,5×3,5 m) between test pits Zel_T01/09 and Zel_T03/09 (cf. Škrdla et al. 2010) for excavation. Coordinates of the dig are N49°06.580' E16°33.919' (map datum WGS-84). Excavation yielded a collection of 138 stone artifacts recorded in 3D, supplemented by 59 artifacts (often microchips) found during wet-sieving.

The artifacts were excavated from three stratigraphic horizons. Possible hypotheses explaining the origin of these artifacts include: A) three subsequent occupational levels or B) a single occupation with artifacts redeposited to the upper layers. It is our future aim to test these hypotheses. The charcoal lens in the lowermost find horizon yielded a date of 37 700±800 (Poz-37821), which is comparable to other Moravian sites assigned to the Szeletian – Vedrovice V and Moravský Krumlov IV (cf. Mook 1993; Davies, Nerudová 2009).

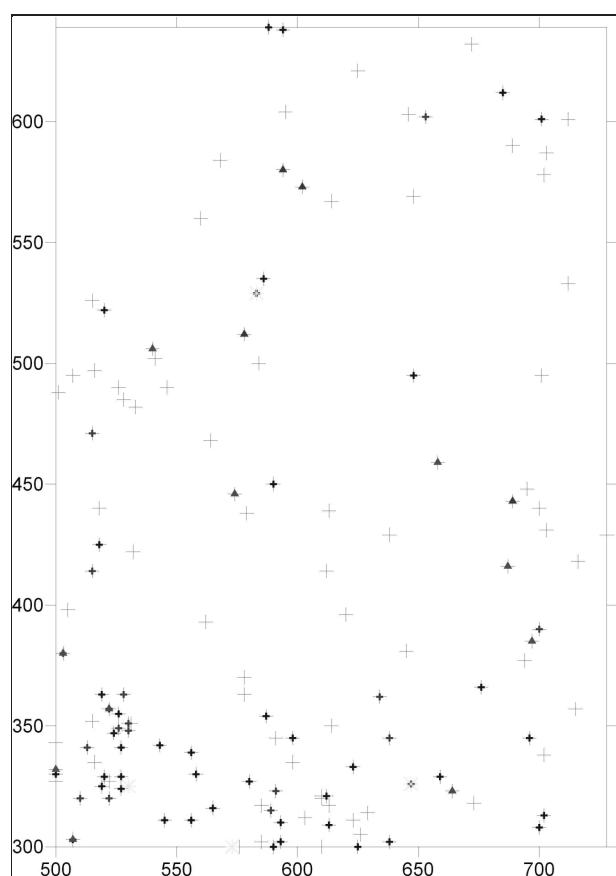
The artifacts were produced from Krumlovský les-type chert, Stránská skála-type chert, radiolarite, quartz, and Olomučany-type chert.

The technological spectrum is characterized by pieces of debitage. Important are 5 artifacts with prepared striking platforms (Fig. 23: 8–12). The collection of tools includes 11 items: an end scraper made from Krumlovský les-type chert (obr. 23: 4), an atypical end scraper made from Stránská skála-type chert (Fig. 23: 17), a radiolarite burin (obr. 23: 5), a radiolarite distal fragment of a Jerzmanowice point (obr. 23: 2), a distal fragment of a Mousterian point made from Stránská skála-type chert (obr. 23: 1), a proximal fragment of a unifacially retouched leaf point made from radiolarite (obr. 23: 3), a splintered piece from burnt Krumlovský les-type chert (obr. 23: 16), a fragment of bilaterally retouched blade from the Olomučany-type chert (obr. 23: 14), a fragment of a retouched radiolarite tool (obr. 23: 7), and two truncated blades made from the Olomučany-type chert (obr. 23: 6, 13).

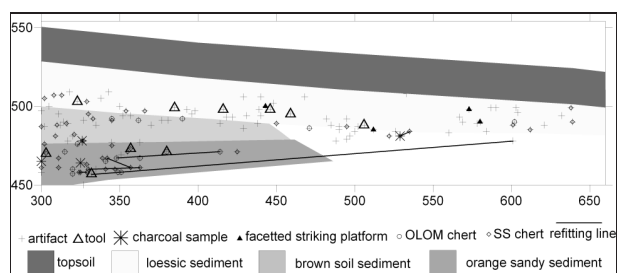
Based on the current information, a larger excavation at this site has the potential for yielding useful information for EUP studies, so we may continue here next year.

Obr. 23. Želešice. Vybrané artefakty z výzkumu v roce 2010.
 Fig. 23. Želešice. Selected artifacts from the 2010 excavation.

Obr. 24. Želešice. Plošný rozptyl nálezů.
 Fig. 24. Želešice. Horizontal distribution of finds.

Obr. 25. Želešice. Vertikální rozptyl nálezů.
 Fig. 25. Želešice. Vertical distribution of finds.